

Джерело: <https://www.schoollife.org.ua/829-2019/>

Українська література. 5 клас

Розділ 2. Історичне минуле нашого народу

Тема уроку. Олександр Олесь. «Ярослав Мудрий» (із книги «Княжа Україна»). «Мудрість Ярослава вся була в його ділах»

Мета уроку:

Історія: ознайомити учнів з правлінням Ярослава Мудрого, а також з візуальними та писемними джерелами, які зберігають пам'ять про княжу Русь-Україну, формувати в учнів вміння самостійно здобувати знання, працювати з різними джерелами інформації, аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, висловлювати особисте ставлення до історичних подій та діячів; виховувати інтерес та повагу до історії та культури українського народу, видатних історичних діячів минулого.

Українська література: ознайомитися з творчістю Олександра Олеся та фрагментом твору «Ярослав Мудрий»; вчити висловлювати власні міркування з приводу прочитаного; вчити давати оцінку його державним справам, вчинкам, які відображені в творі, історичних матеріалах, художньому мистецтві; розвивати критичне мислення, кругозір учнів, вміння знаходити в прочитаному тексті необхідну інформацію та застосовувати її для характеристики головного героя; культуру мовлення; виховувати бажання вчитися, повагу до історії нашого народу та великого князя Ярослава Мудрого, патріотичні почуття, повагу до історичного минулого, пошану до поетичного минулого.

Очікувані результати.

Після завершення уроку учні повинні

знати: хронологічні межі правління князя; особливості державницької діяльності князя, відображення постаті Ярослава Мудрого в українській літературі;

Розуміти: сутність освітньо-культурної діяльності князя, пам'ятку історії як скарб, гордість і надбання народу;

Вміти: шукати і впорядкувати інформацію, показувати на карті території Київської держави за часів Ярослава Мудрого, розпізнати історичні пам'ятки і пам'ятники, розповісти про події та життєвий шлях Ярослава Мудрого, творчо застосовувати здобуті історичні знання, характеризувати головних персонажів та сюжет, визначати ідейно-художній зміст літературного твору, усвідомлено аналізувати поезію.

Тип уроку: урок формування нових знань, умінь та навичок; інтегрований урок (українська література – історія).

Унаочнення: портрет письменника Олександра Олеся, репродукції портретів Ярослава Мудрого, презентація до уроку.

Розкажу вам про минуле,
Що вже мохом поросло,
Що, нащадками забуте,
За водою попливло.
Не сваріться, жийте в згоді:
Тільки мир збере усе,
А незгода, наче вітер,
Все по полю рознесе.

Олександр Олесь

Перебіг уроку

**I. Організація класу. Забезпечення емоційної готовності до уроку.
Об'єднання учнів у групи та визначення ролей.**

Учителя української літератури: Доброго дня! Сьогодні у нас особливий урок, в якому ми поєднаємо українську літературу з історією України. Адже неможливо уявити літературу жодного народу світу, в якій були би відсутні події з історії народу. Для того щоб будувати майбутнє України, треба знати правду про її минуле. Мета нашого уроку – перегорнути сторінки історії, а також поринути у світ краси поетичного слова.

Психологічна рефлексія

Обрати із різноколірних смужок ту, яка Вам найбільше подобається, яка відповідає вашому душевному стану. Описати настрій, з яким Ви прийшли на урок, 2-3 прикметниками.

II. Актуалізація опорних знань

1. Бесіда учителя історії.

1. З яким періодом історії України ми почали знайомитись на попередньому уроці? Київська держава (княжа Русь-Україна. IX–XIII ст.)

2. Про яких історичних осіб-правителів Київської держави ви дізналися?

3. Що вам відомо про Ярослава Мудрого? (Є засновником міста Біла Церква)

4. З якого писемного джерела ми черпаємо знання про Київську Русь?

2. Бесіда учителя української літератури. Випереджаюче завдання (дослідити історію написання поетичної книги «Княжа Україна»)

- Чи знайоме Вам ім'я Олександра Олеся?

- Яке справжнє прізвище Олександра Олеся?

- Яка подія в житті письменника вплинула на його вибір працювати для української культури?

- Яка історія написання поетичної книги «Княжа Україна»?

3. Виконання вправи «Портретна галерея» на інтерактивній дошці.

На інтерактивній дошці зображення князя Ярослава Мудрого, Олександра Олеся, княгині Ольги, князя Володимира Великого, Тараса Шевченка. Завдання учнів поєднати портрети відомих осіб з їхніми видатними творіннями. Ярослав Мудрий – Софія Київська, Олександр Олесь – збірка «Княжа Україна», княгиня Ольга – «Повість минулих літ», князь Володимир Великий – хрещення Русі, Тарас Шевченко – збірка «Кобзар».

III. Оголошення теми й мети уроку. Мотивація знань учнів.

Учитель української літератури.

Сьогодні ми познайомимося з творчістю Олександра Олеся та фрагментом його твору «Ярослав Мудрий», а також охарактеризуємо історичну епоху, в яку князував Ярослав Мудрий. Справді, у віршах «Княжої України» постають перед нами образи відважних, мужніх захисників рідного краю. У них вбачаємо найприкметніші риси не тільки доблесних воїнів, а й розсудливих і мудрих політиків. Таким постає давньоруський князь Ярослав Мудрий із однойменної поезії О. Олеся. Сторінками життя князя Ярослава Мудрого цікавилися багато українських письменників, таких як І. Кочерга, П. Загребельний та багато інших. Тож згадаймо сьогодні ім'я славного князя, з'ясуємо, за що українці вдячні Ярославу Мудрому. Прочитавши твір Олександра Олеся «Ярослав Мудрий» з книги «Княжа Україна», визначимо, який заповіт залишив київський князь своїм дітям і нам, його нащадкам.

Учитель історії. У 2008 р. наприкінці фінального шоу проекту «Великі Українці» телеканал «Інтер» оголосив результати загальнонародного голосування за найвеличнішого українця усіх часів. Ним став князь київський **Ярослав Мудрий**. Проект тривав вісім місяців. За весь цей період було отримано близько **двох з половиною мільйонів** голосів телеглядачів. Це світовий рекорд. За переможця проголосували 648 443 українців. Це складає 40,02% глядацьких голосів. Саме князювання Ярослава Мудрого стало вершиною могутності Київської держави. Князь Ярослав керував найбільшою країною Європи цілих 35 років (1019-1054 рр.), і ніколи, ні до, ні після нього, давньоруська держава не мала такої могутності. Сьогодні на уроці ми розглянемо особливості розвитку Київської держави за правління князя Ярослава Мудрого, його вклад у розвиток освіти і культури.

Учитель історії.

- *Про що ви б хотіли дізнатися сьогодні на уроці?*

Учитель української літератури.

Проблемне запитання:

Працюючи над твором Олександра Олеся «Ярослав Мудрий», визначимо, який заповіт залишив князь Ярослав своїм дітям? Чи актуальні його слова зараз?

IV. Сприйняття й осмислення матеріалу.

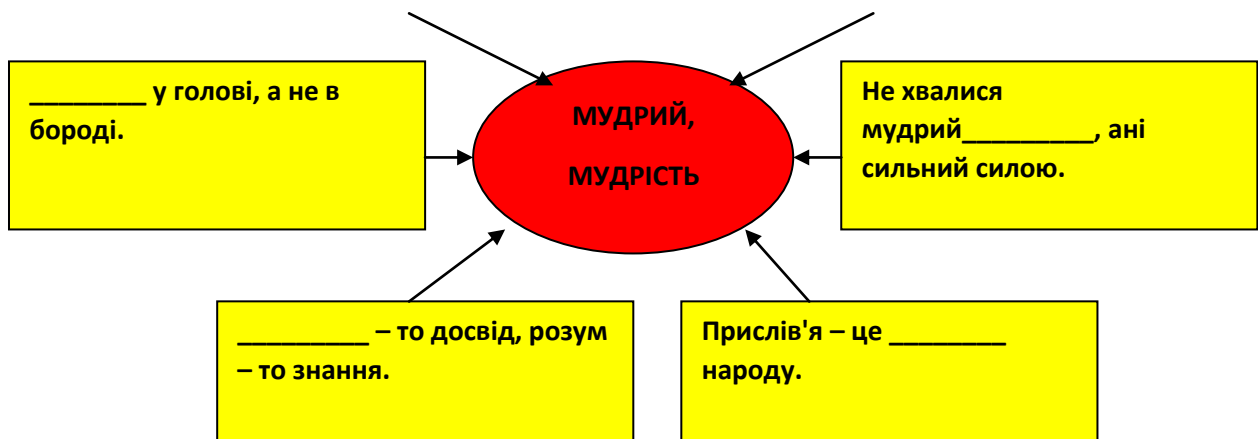
Учитель української літератури.

1. Вправа «З'єднай розгублені прислів'я та вислови».

Учням пропонується відтворити повністю вислови та прислів'я, у яких розгубилися частинки.

Глибоке знання, розуміння,
узагальнення чогось; досвід.

Народна _____ говорить:
«Навчання - велика праця»

2. Робота з QR-кодами.

Учитель історії.

Період князювання Ярослава Володимировича позначився піднесенням Давньоруської держави. Недарма він вважається однією із наймасштабніших особистостей світової історії. Державний діяч, який зумів розширити територію Давньоруської держави, укріпити її кордони, встановити контакти з багатьма європейськими країнами, князь величезне значення приділяв внутрішньому устрою держави.

Група 1 «Внутрішня політика»

Завдання: Порівняти межі Київської держави на кінець правління Володимира і Ярослава Мудрого. Які землі були приєднані, які військові поход здійснював князь? Які міста було засновано?

Корисні ресурси:

<https://www.epochtimes.com.ua/life/art/velychna-ukrayinska-istoriya-knyaz-yaroslav-mudryy-112162.html>

За князювання Ярослава Мудрого значно розширилися і зміцнилися міжнародні зв'язки Київської держави. Русь підтримувала тісні відносини з Візантією, Німеччиною, Угорщиною,

Францією та скандинавськими країнами. Міжнародне становище держави Ярослав Мудрий закріпив родинними зв'язками з багатьма європейськими правителями.

Група 2 «Тесть Європи»

Чому сучасники називали князя Ярослава «тестем Європи»?

[https://myukraine.org.ua/yaroslav-mudriy/\(nutannya-pro Анну\)](https://myukraine.org.ua/yaroslav-mudriy/(nutannya-pro-Annu))

Група 3 «Культурно-освітнє життя»

<http://heroes.profi-forex.org/ua/jaroslav-georgij-mudrij>

Які нові архітектурні споруди з'явилися у Києві за часів князя?

Які з них збереглися до наших днів?

<http://heroes.profi-forex.org/ua/jaroslav-georgij-mudrij>

Чому Ярослава Мудрого називають «великим книжником», просвітителем.

Що він зробив для розвитку освіти та культури?

Результати роботи групи презентують на колажі.

Учитель історії. Ярослав Мудрий зробив для Київської Русі багато доброго й важливого. Він став лідером нації та могутнім володарем однієї з найбільш розвинених країн Європи того часу. Більша частина діянь князя пережили свій час. Його спадком стали літописи і закони, добре налагоджені зв'язки з країнами Європи.

3. Релакс. Пісня «Біла Церква».

<https://www.youtube.com/watch?v=khDV44TI72A>

4. Прослуховування аудіо запису фрагменту твору «Ярослав Мудрий».

<https://www.youtube.com/watch?v=GNz6Dz3eFsY>

5. Робота з текстом.

Учитель української літератури

Фрагмент збірки «Княжа Україна» «Ярослав Мудрий» оповідає про прихід князя Ярослава до влади та добу його правління, яка характеризується розквітом України, а саме – розвитком торгівлі, встановленням дипломатичних відносин з іншими державами, початком будівництва. Це був славетний період розвитку України. Тому зараз ми звернемося до тексту та проаналізуємо його.

Група 1. Рубрика «Славні діла Ярослава».

- *Виберіть цитати із твору, які вказують на заслуги Ярослава перед народом.*

«Україна зацвіла, як пишний сад».

«Люде багатіти почали».

«Київ Царгородом другим став».

«До палат ішли невпинно чужоземні посланці».

«І в Європі честю мали ... поріднитись з Ярославом».

«Але мудрість Ярослава вся була в його ділах».

«Не сваріться, жийте в згоді».

Група 2. Рубрика «Який я?»

- *Охарактеризуйте Ярослава за допомогою цитат із тексту, які:*

➤ вказують на інтелектуальні здібності Ярослава та його мудрість; (*«...Брат четвертий на престолі, /Ярослав розумний, сів...»*; *«... Але мудрість Ярослава /Вся була в йогоділах,*

/У державнім будівництві, /Владі, устрою, в судах...»)

➤ підкреслюють його піклування про Україну

(«...І усю свою увагу / Ярослав звернув на лад. /І небавом Україна /Зацвіла, як пишний сад...»);

- демонструють ставлення Ярослава до Києва
(«...Як про друга, як про сина /Дбав про його Ярослав...»;
«Оточив його валами, /Ровом, мурами обвів./Укріпи в його,
оздобив /І препишний двір завів»)
- описують, у якому вигляді він зустрічав іноземних гостей
(«...Князь сидів на пишнім троні /З грізним берлом у
руці...»);
- уславляють його військові перемоги
(«...Він прогнав лише поляків...»; «...Та ходив на печенігів /І
черкесів під Кавказ, /Що на нашу Україну /Нападали раз у раз»).

Група 3. Провідні мотиви поезії «Ярослав Мудрий»

- Визначте основні мотиви поезії «Ярослав Мудрий»

використовує виражальні засоби мови, щоб передати сутність Ярослава, його головне призначення – служити народу і нації.

Учитель української літератури.

Проблемне запитання:

Який заповіт залишив князь Ярослав своїм дітям? Чи актуальні його слова зараз?

Якщо будете жити в любві, Бог буде при вас і дасть вам перемогу над ворогами, а як будете жити ненависно, в суперечках, то й самі загинете, і затратите землю ваших батьків та дідів, що вони здобули великим трудом. — повчання дітям.

V. Закріплення знань

Створення посту. Написати коментар у соціальній мережі Viber до цитати (Учні у спільній групі діляться своїми думками щодо запропонованої цитати. Учитель у групі подає цитату, а також коментує її в кінці, після висловлювань учнів)

«Тривале князювання Ярослава прийнято вважати апогеєм могутності Русі-України». (О.Субтельний)

V. Підсумок уроку. Оцінювання роботи учнів на уроці.

1. Рефлексія

- Що нового додав сьогоднішній урок до ваших знань з літератури, історії,

- Для чого вам потрібні ці знання?

- Що було на уроці цікавим, а що – ні?

VI. Домашнє завдання.

1. За опорними словами підготувати усну розповідь про князя Ярослава Мудрого.

2. Прочитати драматичний твір Олександра Олеся «Микита Кожум'яка»

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинський П.К. Основи теорії літератури.-К., 1967.
2. Грушевський М.С. Історія України – Русі : В 11 т.,12 кн. –Т.1. – К.: Наукова думка, 1991.
3. Жайворонок В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник.- К., 2006.
4. Зеров М. Поезія Олеся і спроба нового її трактування // М.Зеров. Твори: У 2т.-К., 1990.-Т.2.
5. Коваленко Л.Т. Українська література: підручн. для 5 класу загальноосвітн. навч. закладів/ Л.Т. Коваленко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. – с.170-175.
6. Лотоцький А. Історія України для дітей. - Івано-Франківськ, 1993.
7. Олесь О. Княжа Україна. – К.: Махаон, 2009.
8. Олесь О. Твори: У 2т.-К., 1990.-Т.1.
9. Петров В. Проблема Олеся// Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики 20 ст.-К., 1994.-Книга перша.- с.19 – 403.
10. Руська правда// history.iatp.org.ua
11. Субтельний О. Україна: історія/ Пер.з англ.Ю.І.Шевчука; Вступна стаття С.В. Тульчинського. – 2 – ге вид. – К.: Либідь, 1992.

Інтернет-ресурси

1. <https://www.epochtimes.com.ua/life/art/velychna-ukrayinska-istoriya-knyaz-yaroslav-mudryy-112162.html>

2. [https://myukraine.org.ua/yaroslav-mudriy/\(підання про Анну\)](https://myukraine.org.ua/yaroslav-mudriy/(підання про Анну))
3. <http://heroes.profi-forex.org/ua/jaroslav-georgij-mudrij>
4. <http://heroes.profi-forex.org/ua/jaroslav-georgij-mudrij>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=khDV44TI72A>
6. <https://www.youtube.com/watch?v=GNz6Dz3eFsY>